

המהפך הפוליטי – תקופת בגין

בשנת 1977, אחרי 29 שנות שלטון הובסה תנועת העבודה בבחירות, ומנחם בגין הרכיב את "ממשלת המהפך". את בגין, מנהיג תנועת החירות ומפקדו של הארגון הצבאי הלאומי הכרתי היטב מזה שנים. נושא המאבק למען גאולת יהודי ברית- המועצות היה קרוב ללבו, וגם בהיותו ראש האופוזיציה נהג להזמינני לשיחות בנושא, ובמיוחד הקפיד להיפגש איתי לפני כל יציאה שלו לביקור בחו"ל. נהגתי לשתות תה עם בגין בדירתו הצנועה ברחוב רוזנבאום, סמוך לקריה בתל אביב. ציידתי אותו בנתונים מעודכנים והסברתי לו את עמדותינו לגבי בעיות ונושאים אקטואליים. כבר בפגישותינו הראשונות הבהיר לי בגין, שבעיניו המאבק למען יהודי ברית- המועצות איננו נושא מפלגתי, ועל כן בהופעותיו בחו"ל ברצונו להביע תמיכה במאמצי הממשלה ובעמדותיה, ומשום כך עליו להתעדכן פן יפגע במשהו מחוסר התמצאות. חרף יחסי המצוינים עם בגין, היינו, עמיתי ואני בטוחים שאסיים בתוך זמן קצר את תפקידי כראש "נתיב". פעלתי כראש "נתיב" בתוקף מינוי שקיבלתי מראש- הממשלה, ולפיכך טבעי היה הדבר שבגין יחליט למנות במקומי אחד מנאמני מפלגתו. אשר לחברי ב"נתיב", הם היו במעמד של עובדי מדינה קבועים, ולא היה ברור לנו אם בגין ירצה להסתבך בנסיון לפטרם. שוחחתי על כך עם רבין ועם פרס, ושניהם יעצו לי להמתין להחלטה של בגין ולא להתפטר. וכך אמנם עשיתי. בינתיים הוזמנתי לטקס כניסתו של ראש-הממשלה החדש לתפקידו. הטקס התקיים בלשכת ראש-הממשלה בירושלים, בנוכחות צוות עובדי הלשכה של רבין וראשוני הצוות שהביא עמו בגין. נוכחו גם ראש המוסד, ראש השב"כ ואנוכי. רבין הציג את הנוכחים ובגין עבר על פנינו ולחץ את ידינו בלבביות. לאחר שהשניים נשאו נאומי נימוסין קצרים, התפזרנו איש לדרכו.

חזרתי לתל אביב ועדיין לא ידעתי בבירור מה יעלה בגורלי. עמיתי סיפרו על השמועות שהתהלכו באשר למועמדים המיועדים להחליפני. התקשרתי לראשי המוסד והשב"כ ושמעתי מפיהם שכל אחד מהם כבר הוזמן לשיחת עבודה ראשונה עם בגין. הינחתי שביחס אלי ייתכן שטרם נפלה החלטה. וכך בעודני ממתין לטלפון מראש-הממשלה התקשר אלי לגמרי במפתיע הרי לוי, שאך זה הגיע מניו-יורק. הרי, שמוצאו מלטביה, שימש בנעוריו תקופת-מה כמזכיר האישי של זאב ז'בוטינסקי. בארצות-הברית היה במשך שנים מראשי התנועה הרוויזיוניסטית. במקצועו היה עורך-דין ובשנים האחרונות היה יועצו של ארמנד האמר, איל נפט ואיש בעל עסקים חובקי עולם. הרי לוי דיבר רוסית, ונהג ללוות את האמר בביקוריו התכופים בברית- המועצות. בשנות השבעים עשה האמר עם ברית-המועצות

עסקים בקנה-מידה גדול מאוד, וגם קשר קשרים אישיים עם ברז'נייב, שאצלו נהג להתארח פעם או פעמיים בשנה. את הרי הכרתי היטב ואף הסתייעתי בו בעבודתי. במשך הזמן נוצרו בינינו קשרים ידידותיים.

את סיפור חייו של ארמנד האמר, שמעתי מהרי. האמר, שהיה בנו של רופא יהודי שהתנצר, אהד בנעוריו את הקומוניזם ובשנות העשרים אף נסע לביקור בברית-המועצות. המדינה הענקית, שאך זה באה תחת שלטון הבולשביקים, סבלה באותם ימים ממצוקה כלכלית קשה וברבים מחלקיה השתולל רעב. לנין, אשר חיפש דרכים להתגבר על המצוקה והרעב, נועד עם האמר, אשר הציע עצמו כמתווך בסחר חליפין שבו תרכוש ברית-המועצות חיטה אמריקנית תמורת שכיות אמנות יקרות-ערך שהיו מצויות בידי הסובייטים בשפע. האמר קיבל את הסכמת לנין והצליח להביא משלוחי חיטה למדינה המורעבת. מאוחר יותר היה האמר האמריקני הראשון שקיבל זכיון להפקת חומרי גלם בברית-המועצות. ברוסיה פגש האמר את מי שהיתה לאשתו הראשונה ואם בנו.

בסופו של דבר נותרו אשתו ובנו של האמר ברוסיה ואילו הוא חזר לארצות-הברית. הוא עשה חיל בעסקים, תחילה כסוחר אמנות ואחר-כך עבר לתחומים אחרים. בשנות השבעים היה האמר בעליה של חברת הנפט אוקסידנטל שבסיסה בקליפורניה. את עסקיו באותה תקופה ניהל האמר עם מדינות ערב ובעיקר עם לוב, בעלת אוצרות הנפט הגדולים. בכל אותן שנים נמנע האמר מכל מגע עם ישראל, ורק לאחר ההפיכה של קדאפי, ששמה קץ לעסקיה של חברת אוקסידנטל בלוב, החל האמר לגלות עניין בישראל. הוא הגיע לביקור סודי קצר לפגישה עם גולדה והפך עד מהרה לאוהדה של המדינה הקטנה שנאבקה על קיומה, מוקפת בעולם ערבי עויין. אפשר, אולי, אף לומר כי בלבו פנימה הוא חזר להיות יהודי.

באחת משיחותי עם הרי לוי, ביקשתיו לברר אם ניתן לנצל את פגישותיו של האמר עם ברז'נייב, כדי לסייע ל"אסיר ציון" או לרפיוזביק במצוקה. הרי הסכים לנסות. הוא סיפר לי שבשיחותיו עם ברז'נייב נהג האמר להביע השתוממות על שברית-המועצות אינה מחדשת את קשריה הדיפלומטיים עם ישראל וברז'נייב היה משיב: "הזמן עדיין לא בשל". בשיחותיו עם ברז'נייב הקפיד ארמנד האמר לשמור על סגנון עסקי טהור. הרי סיפר שגם את שאלתו על חידוש הקשרים עם ישראל הוא תיבל בהערה: "כאיש עסקים איני מבין את ההגיון שלכם. מדוע אתם מאפשרים לארצות-הברית את היתרון של קיום קשר עם שני הצדדים בסבך המזרח-תיכוני ואילו אתם מסתפקים בקשר עם צד אחד בלבד."

במרוצת השנים פנה האמר פעמים אחדות לברז'נייב או לשר הממונה על סחר חוץ, וביקשם להקל את מצוקתו של יהודי זה או אחר. פעם אחת כשהזדמנתי לניו-יורק הגיעה אלינו ידיעה שפעיל העלייה ויקטור פולסקי, שזכה סוף-סוף לקבל היתר יציאה, הסתבך בתאונת דרכים, והיה חשש שהשלטונות יקשו עליו וימנעו את עלייתו. ביקשתי מהרי לפעול, והוא אכן נענה לי. בנוכחותו של האמר הסביר הרי לוי לשר הסובייטי את נסיבות המקרה והאמר הוסיף באותו מעמד: "אל תעשו שטויות שתפגענה קשות בתדמיתכם במערב." כעבור יומיים, סיפר לי

הרי, התייצב בחדרו במלון פקיד סובייטי והודיע שיש בפיו מסר בשביל ד"ר האמר : "לא נוכל לבטל את המשפט, אך המשפט יהיה הוגן." הרי הודה והדגיש באזני השליח שזאת תהיה תרומה להמשך שיפור היחסים בין המערב לברית-המועצות. "אין זה מענייני" העיר הפקיד כלאחר-יד, "נתבקשתי רק למסור את המסר" ... פולסקי עלה ארצה.

מאז שריצ'רד פרל, עוזרו של הסנטור הנרי ג'קסון, "המליץ עלי" ואמר לו כי אפשר "לסמוך על שיפוטו של נחמיה", היה לנו הרי לוי ידיד נאמן, שנכון תמיד לעזור ולסייע בידינו. הוא שמע ממני רבות על עבודתנו, ויכולתי להתיעץ איתו בשאלות מסובכות ועדינות. בזכות יושרו והדיסקרטיות שלו, רכש הרי לא רק את אמוני, אלא גם את אהדתי.

והנה, מקצהו השני של קו הטלפון נשמע קולו של האיש הזה, המסביר לי, שמתוך חשש שמא יחליט ראש-הממשלה החדש לפטר אותי, החליט לבוא ארצה ולשוחח עם בגין. כשביקש בשיחת טלפון בין-לאומית מיחיאל קדישאי, ראש לשכתו של בגין, לקבוע לו פגישה דחופה עם ראש-הממשלה, לא ציין הרי באוזניו את נושא השיחה, ורק אמר כי הוא מגיע ארצה במיוחד לשם כך. קדישאי הציע שהוא יתקשר עם לשכת ראש-הממשלה מיד עם הגיעו ארצה, וכך אמנם עשה בבואו. מכיוון שהפגישה נקבעה ליום המחרת, ביקש הרי לראותני עוד באותו יום.

נפגשנו בביתה של בתו בצהלה. הוא נראה עייף ומוטרד. אדם בגילו, שבריאותו מעורערת, טיסה בהולה מניו-יורק אינה עוברת מבלי להתיר עקבות במראהו. סיפרתי לו שהוזמנתי לטקס חילופי המשמרות בלשכת ראש-הממשלה, אך מאז לא הודיעו לי מלשכתו של בגין דבר על עתידי. אמרתי לו בגילוי לב שאני רואה בתפקידי שליחות לאומית וכי הייתי שמח להמשיך בה. בשבילי אין זאת שאלה של פרנסה או של מעמד ציבורי, קיבוצי הוא ביתי, ושם אמצא תמיד מה לעשות. הרי הגיב בהתרגשות ואמר שיעשה מאמץ לשכנע את בגין שלא להיכנע ללחצים מפלגתיים. אחר-כך הוסיף שלפני צאתו מניו-יורק אמר לו ריצ'רד פרל בשיחת טלפון, שיהיה זה משגה מצדו של ראש-הממשלה החדש לפטר אותי.

למחרת טילפן אלי הרי וסיפר על שיחתו עם בגין ועל השיקולים וההשגות שהעלה לפניו. בגין הקשיב, הציג שאלות, והגיב בקצרה : "שמעתי אותך, הרי". התגובה של ראש-הממשלה הדאיגה את הרי, והוא חש עצב ותסכול שעליו לשוב לניו-יורק כשהכל לוט בערפל. ניחמתי אותו. העובדה שבגין טרם החליט, מותרה בכל זאת אפשרות שבסופו של דבר יחליט בחיוב על המשך כהונתי.

כעבור ימים ספורים נקבעה לי פגישה עם ראש-הממשלה, "כדי לקבוע את סדרי העבודה לעתיד." לא סיפרתי על כך לאיש עד לאחר שובי מירושלים. ראש-הממשלה קיבל את פני בחמימות, ביקש לדעת על ההתפתחות האחרונות, וביקש "להחזיק אותנו בתמונה". הוא גם הדגיש עד כמה הוא מחשיב את הנושא שבו אני מטפל. יחיאל קדישאי היה נוכח בשיחה, וכשיצאנו שנינו, ביקשתי את עזרתו בהסדרת הפגישות עם ראש-הממשלה בכל עת שתדרשנה. הצעתי שיקבע אותן בשעות שבהן ראש-הממשלה איננו מתוח וטרם הספיק להתעייף מכובד הבעיות או מלחץ הנסיבות. רציתי שהוא יהיה פנוי כל כולו להקשיב לדברי בקשב. ואכן,

עם הזמן נהג יחיאל לקבוע את פגישותי עם ראש-הממשלה, לרוב, לשעות אחר-הצהריים, כשבגין חזר ללשכתו ממנוחת הצהריים הקצרה בביתו.

כבר הייתי מנוסה בשינויים שבאו בעקבות חילופי ראשי ממשל. היו הבדלים ניכרים באישיות, בהרגלים ובסגנון העבודה שבין גולדה מאיר ליצחק רבין. אלא שאז היה לי קל יותר להסתגל לשינויים, שהרי את רבין ואת סגנון עבודתו והרגליו הכרתי מקרוב עוד מימי עבודתי בשגרירות בווינגטון. גם את בגין הכרתי במשך שנים רבות, אך עד מהרה התברר לי שהיתה זו היכרות שטחית עד מאוד. אמנם יכולתי ללמוד מתוך העיתונות על אישיותו של ראש-הממשלה החדש, אך מפגישה לפגישה הופתעתי מחדש, כשגיליתי עוד פן ועוד פן מאישיותו המורכבת. לרוב היה בגין איש שיחה מקסים, לבבי, מקרין חום וידידות, אך לעתים היה "מכופתר", מתנשא ומנוכר משהו. תהיתי אם אין זו "פוזת" מלאכותית, משום שדי מהר הוא חזר להיות אותו בגין שנוח לעבוד איתו ולשהות במחיצתו.

ברגישותו לנושא עיסוקי דמה בגין עד מאוד לגולדה, וכמוה גם הוא נתן לי תחושה שהוא סומך עלי ומעניק לי גיבוי מלא. מהירות תפישתו והאימפולסיביות שלו, הקלו עלי, אך בה בעת גם הכבידו לא מעט. מצד אחד, קל היה להסביר לו בעיות סבוכות ומצבים מורכבים ביותר, ומצד שני, תמיד קיים היה החשש שהוא עלול להפתיע בתגובה אימפולסיבית על ידיעה שקיבל ולא הספיק לאמת או לבדוק אותה. לפני הופעה פומבית של בגין או לאחר פרסום בתקשורת שחייב תגובה, נהגתי לעדכן אותו. עם הזמן נהג בגין להתקשר אלי ישירות לשם עידכון או הבהרה. במגעים איתו חיזק בגין את תחושת הבטחון שלי, ולאורך כל תקופת עבודתי איתו יכולתי להביע בפניו את דעותי ללא רתיעה, גם בשעה שידעתי או חשתי שדעתו אינה כדעתי. מעולם לא הגיב בחוסר סבלנות או ברוגז כאשר לא הסכמתי עם הצעה שהעלה. לא תמיד התנהלו שיחותינו בארבע עיניים. מדי פעם התלוו אלי יושב-ראש הנהלת הסוכנות, אריה דולצ'ין, וראש מחלקת העלייה, איש "חירות" הוותיק, רפאל קוטלוביץ'. ככלל הם נהגו לתמוך בהתלהבות מופגנת בכל הצעה שהעלה ראש-הממשלה, גם כאשר הצעתו היתה שגויה. במידה שהיו בינינו חילוקי דעות, נהג בגין בסלחנות מופגנת ולעתים קרובות קיבל את דעתי. עם חלוף הזמן גבר אצלי הרושם כי התנהגותו כלפי דמתה להתנהגותו כלפי ראש השב"כ. בו בזמן התרשמתי שראש-הממשלה היה מוקף ב"אומרי הן" רבים, שלא העזו כלל להתווכח איתו ומיהרו לתמוך בכל רעיון שהיה מעלה. חששתי ש"אומרי הן" אלה עלולים, מדי פעם, להכשיל את ראש-הממשלה.

ימים אחדים לאחר שבגין החליט שאמשיך בתפקידי כראש "נתיב", הזעיק אותי יחיאל קדישאי לקומה ה-12 במצודת זאב בתל אביב, בניין המשרדים של תנועת ה"חירות", שם נהג בגין לקיים את פגישותיו בימי חמישי ושישי. בבואי מצאתי בחדר ההמתנה את אביטל שרנסקי, את אחיה מישה שטיגליץ ושני צעירים מגוש אמונים, שפניהם היו מוכרות לי. יחיאל הכניס את כולנו אל הלשכה, שם המתין לנו ראש הממשלה. "אתם מכירים" שאל בגין, כשחיוך ידידותי נסוך

על פניו. "ובכן, ידידי הצעירים, מה בפיכם?" פנה ראש-הממשלה אל הארבעה. איני זוכר מי מהם דיבר, אך תוכן הדברים נותר חרוט בזכרוני: "אנחנו יודעים שעניין יהודי ברית-המועצות יקר ללבו של נחמיה, ואף מעריכים את נסיונו הרב ואת כוונותיו הטובות. אך אנו סבורים שהשקפת עולמו מונעת ממנו לנקוט עמדה תקיפה כנגד ברית-המועצות, וייתכן שהוא חושש להרגיז אותה יתר על המידה. לפיכך, עליך למנות, לדעתנו, במקום נחמיה אדם שיגלה תקיפות ונחישות במאבק למען אחינו בברית-המועצות."

התגובה של בגין הדהימה הן את חברי המשלחת, והן אותי. בפנים חמורות קבע בגין בפסקנות חד-משמעית: "זאת חוצפה מצדכם לבוא אלי ולספר לי מי זה נחמיה ומהן השקפותיו. אני, ראש-הממשלה, הוא שביקש מנחמיה להמשיך בפעלו, כי אני מכירו מזה שנים." מכאן ואילך ריכך במשהו את נימת דיבורו והמשיך בחיך: "ובכן, ידידי, אם וכאשר תהיה לכם ביקורת על צעד כזה או אחר שלו דלתי פתוחה בפניכם. אך אל תעלו על דעתכם לבוא אלי ולספר לי מי זה נחמיה." כשנפרדנו אמר לי יחיאל קדישא, "נו, אתה לומד מי זה מנחם בגין?!" זו לא היתה ההפתעה היחידה שהכין לי בגין. ימים אחדים לפני צאתו לביקור רשמי בארצות-הברית לפגישה עם הנשיא קרט, נקראתי במפתיע ללשכת ראש-הממשלה בירושלים. כשהגעתי, הציע בגין שאתלווה אליו בדרכו אל הכנסת. במהלך הנסיעה במכונית, הודיע לי ראש-הממשלה שהחליט לצרפני לפמליה היוצאת איתו לארצות-הברית. "מי יודע", הסביר לי בגין, "אולי יזדמן לי לשוחח עם הנשיא גם בעניין יהודי רוסי. אני רוצה שתהיה איתנו במשלחת."

המחלקה הראשונה בבואינג 747 הועמדה כולה לרשות ראש-הממשלה ופמלייתו, ושמחתי למצוא בה גם את יצחק חופי (חקה), ראש המוסד. בנמל-התעופה קנדי קיבלו את פני ראש-הממשלה ראשי כל הארגונים היהודים הגדולים, שפני רובם היו מוכרות לי, אשר שמחו לקראתי ואף הביעו קורת רוח שנשארתי בתפקיד. שאלתי את עצמי אם על-ידי צירופי למשלחת ביקש בגין להבהיר לראשי הארגונים שהוא נותן בי אמון מלא. אולי היתה זו דרכו של בגין להעביר להם מסר. מאוחר יותר למדתי לדעת שצירופי לפמלייתו של ראש-הממשלה גם משכה את תשומת לבם של כמה ממכרי בממשל ובקונגרס. למעשה, מאז כניסתו של בגין לתפקיד ראש-הממשלה, לא פסקו הנסיונות להשפיע עליו שיחלפני באיש ממחנהו, שיענה על הציפיות האידיאולוגיות. למשל, גונב לאוזני שבין המנסים להשפיע על בגין היה גם סיריל שטיין, הלונדוני העשיר, שנמנה עם ראשי המגבית באנגליה, ותמך בקבוצת "נשות ה-35" ובקבוצות אנטי-ממסדיות, שפעלו למען יהודי ברית-המועצות, ובארץ תמך באנשי גוש אמונים (או לפחות היה אוהד שלהם). שטיין ניסה לשכנע את בגין שאינני מתאים לעמוד בראש "נתיב", אך בגין, כפי שהתברר, לא התרשם מנימוקיו של שטיין, כשם שלא שעה לעצותיהם של שתדלנים אחרים. כמו כן נודע לי שעסקני מפלגתו הפעילו עליו לחצים, שיגביל, לפחות, את עצמאותי. בלחצים שכאלה טיפל בגין בדרך האופיינית לו. יום אחד הזמינני אליו כדי להודיע לי שהוא מתכוון לשתף את השר בלי תיק, חיים לנדאו, בטיפול

בנושא שעליו אני מופקד. ללא היסוס אמרתי לבגין שלא יעלה על הדעת שיסיר מעצמו את האחריות הישירה לנושא. צעד כזה, הסברתי, יפגע בצורה חמורה ביותר ביכולתנו לנהל את המאבק. ועוד אמרתי, שאם בכוונתו לשתף גם את השר בלי תיק, חיים לבדאו, אעשה כמיטב יכולתי כדי לסייע בידו, ובלבד שאוכל לראותו גם לשיחות בארבע עיניים כדי לדון במצבים עדינים ביותר. הבהרתי לו שבנסיונות שכאלה הכרחי, שראש-הממשלה ישמע אותי קודם כל ביחידות. בגין גילה הבנה וביקשני להתקשר במקרים שכאלה ישירות אל ראש לשכתו, שיקבל הנחיות מתאימות. מאז לא היה לי כל קושי להיוועד עם בגין ביחידות. שיתפתי את חיים לבדאו בישיבות הפרזידיום של התנועה העולמית והעברתי לו בצורה שוטפת את כל המידע שהעברתי לראש-הממשלה. במרבית פגישותי עם ראש-הממשלה השתתף גם חיים לבדאו. הוא לא היקשה עלי את מלאכתי. הוא היה אמנם חם מזג, ולעיתים פזיז במסקנותיו וקיצוני בהשקפותיו, אך יחד עם זאת היה אדם כן וישר, הגון וצנוע. את דעתו אמר לי ישירות ולעולם לא נתן לי סיבה לחשוש שהוא פועל נגדי מאחורי גבי. לא היה לי גם כל ספק במסירותו של לבדאו לנושא, ומעולם הוא לא השתמש בו כמכשיר פוליטי או לצרכי תעמולה. בפגישותינו המשותפות עם בגין נוצרו לעתים מצבים מביכים. ידעתי בבירור שבגין מחבב את לבדאו, אך יחד עם זאת הוא לא היסס לסתור את דבריו גם בנוכחותי או לתמוך בדעתי כנגד דעתו. לעיתים, כאשר נזקקתי לגיבוי מיניסטריונאלי בענייני נוהל - שלא בהתאם לנהלים - היה לי מעמדו של לבדאו לעזר רב. מקרה אחד היה קשור במסמכים שהיה עלינו לספק למבקשי היתרי יציאה בברית-המועצות. החלטתי שלא לסבך את ראש-הממשלה בעניין ופניתי לחיים לבדאו, שמיד וללא היסוס נטל על עצמו את כל האחריות. כמובן שהיו לנו גם ויכוחים, שהעפילו לעתים לטונים גבוהים, אך תמיד ברוח טובה. שנינו לא פקפקנו בעובדה שהוויכוח היה "לשם שמים".

היו תקלות שנבעו מכך שלנדאו נמצא תמיד בקרבתו של בגין, ולעתים יעץ לו עצה פזיזה ובלתי שקולה, ובחלקי נפלה המלאכה הבלתי נעימה לשכנע את ראש-הממשלה לסגת מהסכמתו. עם פלישת הצבא הסובייטי לאפגניסטן, הודיע נשיא ארצות-הברית שיש להחרים את האולימפיאדה שעמדה להתקיים במוסקבה, וקרא למדינות המערב להצטרף אליו. בגין קרא להתייעצות שבה התקבלה הצעתי שישראל תצטרף לחרם, רק לאהר שיהיה ברור שהמעצמות אכן הכריזו על חרם. בשבת, שמעתי ברדיו שראש-הממשלה התייחס לעניין החרם. למחרת מיהרתי לבדוק מה אירע וגיליתי שהדבר היה כמובן בניגוד לסיכום. התברר שלנדאו שמע ברדיו שבריטניה מצטרפת כביכול לחרם והציע לבגין, שעמד לנאום באותו ערב, לתמוך בהחרמת האולימפיאדה. הסברתי לשניהם, לבגין וללבדאו, שבריטניה אינה מחרימה את ואולימפיאדה. לבדאו אמנם שמע שהממשלה הבריטית מציעה להחרים, אך הוועד האולימפי הבריטי, שהוא גוף עצמאי ובלתי תלוי, סירב לקבל את דעת ממשלתו. הצעתי להמתין עד שתיפול הכרעה חד-משמעית בארצות-הברית, שאם לא כן, אף מדינה מערבית לא תחרים את אולימפיאדת מוסקבה, וישראל תיוותר המחרימה היחידה. מצב זה יהיה לשביעות רצונם של אנשי

הק. ג.ב. שיהיו פטורים מ"כאבי הראש" שמשלחת הספורטאים הישראלים ומלוויהם תגרום להם בימי האולימפיאדה. דעתי התקבלה ורק כעבור זמן, יחד עם מדינות רבות במערב, הודיעה גם ישראל על החרמת האולימפיאדה.

בכל שנות עבודתי לצידם של שלושה ראשי-ממשלה, לא הופעלו עלי לחצים לקבל לצוות "נתיב" עובדים שהומלצו או "הונחתו" על ידם, פרט לשני מקרים חריגים. האחד אצל גולדה והאחר אצל בגין. אצל רבין גם מקרה אחד לא היה. פעם אחת הציעה גולדה מועמד לשליחות שהכירה עוד מילדותו והעריכה אותו מאוד. קיבלנו אותו, אך לי הוא הנחיל אכזבה. האיש היה אמנם בחור טוב אך לא יעיל. בגין טילפן אלי והציע שנקבל לעבודה את ישה קזקוב, "בחור מצוין שרוצה לתרום אישית לנושא." לאחר שהתייעצתי עם עמיתי, אמרתי, כי לאחר שיוכיח את עצמו, נשקול בחיוב את צירופו לצוות "נתיב" כעובד קבוע. בגין היה מאוד מרוצה. היה אמנם עוד מקרה. אך הפעם היתה זאת יוזמתו של לנדאו. כאשר נודע לו שאנו מבקשים להחליף שליח לא מוצלח שהיה לנו בניו-יורק, הוא הודיע לי שיש לו מועמד מצוין. לשאלתי מי המועמד? השיב שזהו לוחם ותיק שנידון בזמנו למוות על-ידי הבריטים. "ומה עושה האיש היום?" שאלתי. "הוא בעל עסק", השיב לנדאו. "אך הוא איש מצוין!" הסברתי ללנדאו שבניו-יורק מצויים עשרות פעילים שמכירים את הנושא מזה שנים, ואיננו יכולים לשלוח שליח ללא כל נסיון וללא רקע מתאים.

לנדאו ידע שבקרב עובדי "נתיב" או בין שליחי "נתיב" הזמניים, לא נמצא איש המקורב ל"חירות", והינחתי שהוא לא יוותר וימשיך ללחוץ. למחרת שיחתי איתו, התקשרתי עם שרה פרנקל, עיתונאית בקול ישראל, חירותניקית "גזעית" מילדותה, אשר אביה, לוחם אצ"ל שהתנדב לצה"ל ואחיה הצעיר נפלו במערכות ישראל. את שרה הכרתי היטב. כעיתונאית עשתה גדולות ותרמה רבות לקידום הנושא. שרה, ידעה כמוני, להפריד בין השקפותיה ונאמנותה הפוליטית לבין המאבק הלאומי לגאולת יהודי ברית-המועצות. ביושרה ובנאמנותה לא היה לי ספק. שוחחתי עמה ארוכות. היה לה קשה להשאיר את אמה בארץ ולצאת לניו-יורק, אך לבסוף החליטה בחיוב. בתנאי אחד, שלא אספר לאיש מאנשי "חירות" ואף לא ללנדאו שהיא המועמדת לשליחות, אלא כאשר העניין יהיה סגור עם קול שראל. שרה לא רצתה שמישהו יוכל לומר ש"עשו לה פרוטקציה", או שיווצר הרושם שהיא יוצאת לניו-יורק כמינוי פוליטי. נתתי לה מילת כבוד. ואמנם רק לאחר שנקבע מועד יציאתה, התקשרתי ללנדאו ובישרתי לו שיש לי מועמד מתאים לתפקיד בניו-יורק. לנדאו הגיב תחילה בשתיקה. אך מיד התעשת ואמר: "מועמדת עצוינת". לקח לו כנראה שניות אחדות לגלות, כי למעשה הערמתי עליו. פסחתי על המועמד שהציע, אך במועמד שלי לא יכול היה להטיל כל דופי, שכן שרה הכירה היטב את הנושא והיתה גם מאנשי שלומו.